

İklim Kaynaklı Sistemik Kırılganlık Rejimine COP31 Bağlamında Bakış*

Resül YAZICI¹

¹ Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, 11100-Bilecik, Türkiye,
resul.yazici@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7875-3331

Özet: Makale, iklim değişikliğini yalnızca çevresel bir tehdit ya da sistemik bir risk olarak değil, küresel yönetim yapılarında kalıcı ve çok katmanlı kırılganlıklar üreten yapısal bir rejim olarak kabul eden bir yaklaşıma sahiptir. Bu bağlamda mevcut literatürde Ulrich Beck'in risk toplumu yaklaşımı ve Adam Tooze'nin çoklu kriz kavramsallaştırması, çağdaş krizlerin sınır aşan ve karşılıklı pekişen doğasını açıklamak bakımından önemli teorik çerçeveler sunmaktadır. Bununla birlikte, bu yaklaşımlar iklim değişikliğinin normatif düzen, kurumsal kapasite ve uygulama performansı üzerindeki yapısal ve süreklilik arz eden etkilerini bütüncül biçimde analiz etmekte yetersiz kalmaktadır.

Bu çalışma, iklim kaynaklı sistemik kırılganlık rejiminin (İKSKR) nedenlerini üç temel boyut üzerinden incelemektedir.

- Normatif kırılganlık; adalet, sorumluluk ve yük paylaşımı ilkelerine ilişkin güven erozyonu
- Kurumsal kapasite kırılganlığı; küresel yönetim yapılarındaki parçalanma, koordinasyon eksikliği ve yetki çakışmaları
- Performans kırılganlığı; uluslararası taahhütler ile ulusal uygulamalar arasında artan uyumsuzluk

Bu boyutlar; karşılıklı geri besleme, birbirinin nedeni veya sonucu olma mekanizmaları aracılığıyla sistemik bir kırılganlık düzeni üretmektedirler.

Makale, iklim değişikliğinin artık geçici krizler silsilesi değil, küresel siyasal ve ekonomik yapıyı aşındıran yapısal bir kırılganlık rejimi oluşturduğunu ileri sürmektedir. Bu bağlamda, kriz yönetimi yaklaşımının ötesine geçilerek kırılganlık dönüşümü perspektifinin benimsenmesi gerektiği savunulmaktadır. Normatif bağlayıcılığın güçlendirilmesi, kurumsal entegrasyonun artırılması ve hesap verebilir uygulama süreçlerinin tesis edilmesi, kırılganlık rejiminden dayanıklılık odaklı bir yönetim modeline geçiş için temel koşullar olarak önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İklim Krizi, Çoklu Kriz, Krizlerin Etkileşimi, Kurumsal Entegrasyon, COP31

A Look at the Climate-Induced Systemic Fragility Regime in the Context of COP31

Abstract: This paper adopts an approach that views climate change not merely as an environmental threat or systemic risk, but as a structural regime that generates persistent and multi-layered vulnerabilities within global governance structures. In this context, Ulrich Beck's risk society approach and Adam Tooze's conceptualisation of multiple crises in the existing literature provide important theoretical frameworks for explaining the transboundary and mutually reinforcing nature of contemporary crises. However, these approaches fall short in comprehensively analysing the structural and persistent effects of climate change on normative order, institutional capacity, and implementation performance.

This study examines the causes of the climate-induced systemic fragility regime (CISFR) through three fundamental dimensions.

- Normative fragility: erosion of trust in the principles of justice, responsibility and burden sharing
- Institutional capacity vulnerability: fragmentation, lack of coordination, and conflicts of authority in global governance structures
- Performance vulnerability: increasing inconsistency between international commitments and national implementation

These dimensions produce a systemic vulnerability regime through mechanisms of mutual feedback, causation, or consequence.

The paper argues that climate change is no longer a series of temporary crises, but rather constitutes a structural regime of fragility that erodes the global political and economic structure. In this context, it is argued that a shift beyond crisis management approaches is necessary, and that a perspective of fragility transformation must be adopted. Strengthening normative binding, increasing institutional integration, and establishing accountable implementation processes are proposed as fundamental conditions for transitioning from a regime of fragility to a resilience-focused governance model.

Key Words: Climate Crisis, Multiple Crises, Interaction of Crises, Institutional Integration, COP31

* XXV. IBANESS Congress Series on Economics, Business and Management – Plovdiv / Bulgaria'da 14-15 Mart 2026 düzenlenen kongrede sunulan "İklim Kaynaklı Sistemik Kırılganlık Rejimi" isimli bildirinin genişletilmiş şeklidir.

1. GİRİŞ

İklim değişikliği, sanayi devrimiyle başlayan doğrusal ekonomi uygulamalarıyla ve insan faaliyetleriyle; doğada ciddi bir değişim gerçekleşmesi sebebiyle 1950'li yıllardan itibaren artan küresel bir çevre sorunudur. Buzulların erimesi, yağış rejimindeki değişkenlik, sıcaklık artışı gibi temel değişimler nedeniyle, küresel ölçekteki etkileri gittikçe artmaktadır. "Yıllar itibarıyla ortaya çıkan sorunların ana kaynağı iklim değişiklikleri olarak adlandırılrsa da zamanla ciddi boyutlara ulaşmıştır" (Aydoğdu, 2020: 43).

İklim değişikliği uzun süre; "çevresel sorun", "küresel tehdit" veya "sistemik risk" olarak tanımlanmıştır. Ancak bu kavramlar, iklim değişikliğinin sebep olduğu kalıcı ve yapısal kırılganlık döngülerini açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu çerçevede bakıldığında, iklim değişikliğinin artık bir kriz değil, sistemik kırılganlık üreten yapısal bir rejime dönüştüğü görülmektedir. Literatürdeki; modern risklerin sınır aşan doğasına işaret eden Beck'in (1986) risk toplumu yaklaşımı ve Tooze'nin (2022a) çalışmasında kullandığı çoklu kriz (polycrisis) kavramı, krizlerin karşılıklı pekişme dinamiklerini ortaya koymaktadır. Bu literatür, iklim değişikliğinin kurumsal yapılarda kalıcı kırılganlık üretme kapasitesini tam olarak açıklayamamaktadır.

Ekonomik ve ekonomik olmayan şokların iç içe geçtiği bir ortamda, alışılmadık çoklu kriz teriminin yaygınlaşması şaşırtıcı değil. Zira bir sorun, başa çıkma yeteneğimizi zorlayarak kimliğimizi tehdit ettiğinde krize dönüşür. Çoklu krizde şoklar birbirinden farklıdır ve birbirleriyle etkileşimleri sonucunda daha ezici hale gelirler. Böyle bir durumda bazen insan gerçeklik algısını kaybediyormuş gibi hisseder. Bu şok edici bir durum ama yeni bir şey değil. Çoklu kriz terimini ortaya atan eski Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker, bu terimi 2016 yılında; 1990'larda ilk kez kullanan Fransız karmaşıklık teorisyeni Edgar Morin'den ödünç almıştı. Morin'in kendisinin de vurguladığı gibi, 1970'lerin başlarındaki ekolojik uyarılarla birlikte, küresel risklerin genel niteliği konusunda yeni bir farkındalık kamuoyunda ortaya çıktı. Bu dönemde, ister Avrupa komünisti, ister bir ekolojist, isterse de kaygılı bir muhafazakar olun, endişelerinizi tek bir nedene bağlayabilirsiniz: geç kapitalizm, aşırı veya yetersiz ekonomik büyüme ya da aşırı hak talepleri. Tek bir neden, toplumsal devrim veya neoliberalizm gibi kapsamlı bir çözüm hayal etmeyi de mümkün kılıyordu (Tooze, 2022b).

20. yüzyıl ve sonrasındaki çoklu krizleri, Al (2025, 714) çalışmasında üç ana dönemde sınıflandırmaktadır: "1914–1945 (Dünya Savaşları ve 1929 Buhranı), 1970'ler (Enerji Krizleri ve Ekonomik Stagflasyon) ve 2008–2023 (Finansal krizler, pandemi, siber saldırılar ve çevresel tehditler). Her bir dönem, örgütlerin kaynak esnekliği, stratejik planlama, teknolojik adaptasyon ve dijital kapasite açısından sınırlanmış olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tarihsel deneyimler, sunulan modelin yalnızca belirli kriz türlerine değil, sistemik çoklu tehditlere karşı da dayanıklılık geliştirmesi gerektiğini göstermektedir. Modelin kuramsal çerçevesi; savaşlar, enerji krizleri, ekonomik çöküşler ve dijital tehditlerden edinilen tarihsel öğrenmelerle şekillenmiş; sosyal, ekonomik, çevresel ve teknolojik boyutları entegre eden bir yapı olarak geliştirilmiştir". Bu çok boyutlu krizler, mikro ölçekte; örgütlerin finansal risk yönetimi, sermaye dayanıklılığı, stratejik ve operasyonel esneklik, dijital dönüşüm ve siber güvenlik gibi alanlarda kırılganlık göstermesinin nedenlerini Al (2025: 716) çalışmasında şu şekilde sıralamıştır:

- Stratejik Planlama Eksikliği (Kaynak Planlaması Eksikliği, Tek Bir Pazara veya Ürüne Bağlılık, Operasyonel Maliyet Yönetimi Eksikliği, Finansal Risk Yönetimi Eksikliği, Esneklik Eksikliği, Sermaye Dayanıklılığı Eksikliği)

- Teknolojik Adaptasyon Eksikliği (Dijital Dönüşüm Eksikliği, İnovasyon ve Adaptasyon Eksikliği, Güvenlik Eksikliği)

- Çevresel ve Fiziksel Tahribat (Savaşlar, Terör Olayları, İklim, Pandemi vb.)

Makro ölçekte de "İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, ekonomik karşılıklı bağımlılık ve küreselleşmenin hızlanmasıyla gelen barış dönemi ile dünya toplumlarının refah düzeyi artmıştır. Ancak, 2008-09 finans krizi, ABD ile Çin arasındaki gergin ilişkiler, küresel salgın, Rusya-Ukrayna Savaşı ve jeopolitik gerilimler, uluslararası ticareti ve küresel ekonomiyi olumsuz etkilemeye devam etmektedir. Batı ve müttefik ülkeler, diplomatik ilişkilerinin kötü olduğu ülkelerin tedarik zincirlerine bağımlılıklarının etkilerini büyük şoklarla yaşamıştır. Batı'nın gelişmiş ülkeleri, özellikle ABD'nin hükümetleri ve politika yapıcıları, şirketlerin üretimlerini müttefik ülkelere ("friendshoring") taşımalarının ulusal güvenlik çıkarlarına uygun olacağını belirtmiştir. Dünyanın gelişmiş ekonomilerindeki politika yapıcılarının aldığı kararlar da işletmeleri yeni adımlar atmaya sevk etti" (Çevik, 2024: 278).

Bunların ve daha fazlasının etkisiyle ekosistemlerin tehdit altında bulunmasıyla, geçim kaynaklarının ve gıda güvenliğinin azalması gibi sorunlar; hem günümüz hem de gelecek nesiller için gittikçe tehdit edici olmaya başlamıştır. Bu ilişkiler örgüsü, acilen ve ödün vermeden mevcut ve gelecek kuşaklar için hem çevrenin korunması hem de gıda ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan sürdürülebilirliği, döngüsel ekonomi ilkelerini, stratejilerini gerekli yapmaktadır.

Bunların nasıl olabileceğini veren nitel çalışmanın sıradaki ana başlığında, İKSKR'nin neden ve sonuçları, sonrasında küresel iklim rejiminin normatif yeniden yapılanmasına COP31'in potansiyel katkıları ve nihayetinde sonuç bölümü yer almaktadır.

2. İKLİM KAYNAKLI SİSTEMİK KIRILGANLIK REJİMİNİN NEDEN VE SONUÇLARI

Son 15 yıldaki krizleri bu kadar kafa karıştırıcı kılan şey, artık tek bir nedene ve dolayısıyla tek bir çözüme işaret etmenin mantıklı görünmemesidir. 1980'lerde "piyasanın" ekonomiyi verimli bir şekilde yönlendireceğine, büyümeyi sağlayacağına, tartışmalı siyasi sorunları çözeceğine ve soğuk savaşı kazanacağına inanıyor olabilirsiniz ancak bugün kim aynı iddiada bulunabilir? Kısacası günümüz çoklu kriz döneminde veya rejiminde, demokrasinin kırılganlığı ortaya çıkıyor; sürdürülebilir kalkınma, tartışmalı sanayi politikaları gerektirecek durumda ve Pekin ile Washington arasındaki yeni soğuk savaş henüz başlıyor (Tooze, 2022b).

2.1. İklim Kaynaklı Sistemik Kırılganlık Rejimine Neden Olan Faktörler

Tablo 1'de de görüldüğü gibi İKSKR, tekil bir çevresel faktörün sonucu değil; çok katmanlı yapısal faktörlerin kesişiminde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenler üç ana düzeyde incelenebilir: yapısal-ekonomik, kurumsal ve siyasal-jeopolitik.

- Karbon Yoğun Büyüme Rejimi: Sanayi devriminden bu yana fosil yakıt temelli üretim modeli üzerine inşa edilmiş doğrusal ekonomik büyüme; karbon kilitlenmesi (carbon lock-in) yaratmıştır (Unruh, 2002). Giddens (2009)'a göre de, iklim değişikliği etkileri yeterince görünür olmadıkça siyasal eylem gecikmektedir. Bu gecikme, karbon kilitlenmesine sebep olmaktadır ki, emisyon azaltımı da sistemik dirençle karşılaşmaktadır.

- Çok Katmanlı Rejim Kompleksinde Kurumsal Parçalanma: İklim yönetişimi, tek merkezli bir küresel otoriteye sahip değildir, uluslararası alanlarda "rejim kompleksi" oluşmaktadır (Alter ve Meunier, 2009). Dolayısıyla iklim alanında; çok sayıda forum, farklı normatif çerçeveler nedeniyle çakışan yetki alanları bulunmaktadır. Keohane ve Victor'da (2011) çalışmalarında, iklim rejiminin parçalı yapısının koordinasyon zafiyetine sebep olduğuna nihayetinde taahhüt-uygulama açığının büyümesine dikkat çekmektedirler.

- Çoklu Kriz Ortamı ve Kriz Çarpanları: Tooze'un (2022a) çalışmasında çoklu kriz (polycrisis) kavramsallaştırması, krizlerin birbirini tetiklediğini savunur. Bu tetikleme; enerji fiyat şoklarını, gıda arz zinciri kırılmalarını ve göç baskılarını artırarak diğer krizleri yoğunlaştırarak, sistemik kırılganlığı artırır.

- Ağsal Sistemik Risk: Haldane & May (2011), karmaşık ağ yapılarında küçük şokların sistem çapında etkiler yaratabileceğini göstermiştir. Küresel ekonomi, enerji ve finans ağlarıyla bağlantılı şoklara sebep olacak sistemik riskler içermektedir. Bu da, finansal piyasaları, tedarik zincirleri, kamu maliyesi gibi alanları eşzamanlı etkileyebilmektedir.

Tablo 1: İklim Kaynaklı Sistemik Kırılganlık Rejiminin Nedenleri, Süreçleri ve Sonuçları

Yapısal Neden	Süreçte Temel İşleyiş	Ortaya Çıkan Durum	Sistemik Sonuç
Karbon yoğun büyüme rejimi / doğrusal ekonomi	Fosil yakıtı bağımlı altyapı ve yatırım kilitlenmesi	Emisyon azaltımında yapısal direnç	İklim şoklarının sayısı ve şiddetinde artış
Kurumsal parçalanma (rejim kompleksi)	Çok merkezli, bağlayıcılığı zayıf yönetişim	Taahhüt-uygulama açığı	Yetersiz küresel koordinasyon
Küresel yönetim parçalanması	Normatif örtüşme ve koordinasyon eksikliği	Taahhüt-uygulama açığı	Kolektif eylem başarısızlığı
Çoklu kriz ortamı	Krizlerin karşılıklı tetiklenmesi	Enerji, gıda ve göç krizlerinin yoğunlaşması	Çoklu tehdit baskısı
İklim afetleri	Kamu maliyesinde beklenmeyen yük	Bütçe baskısı ve sosyal gerilim	Devlet kapasitesinde aşınma
Finansman açığı	Uyum ve zarar-kayıp fonlarının yetersizliği	Kırılgan ülkelerde adaptasyon zayıflığı	Küresel eşitsizlik derinleşmesi

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Özetle iklim değişikliği, yalnızca çevresel bir tehdit ya da sistemik bir risk olarak değil, küresel yönetim yapılarında kalıcı ve çok katmanlı kırılganlıklara sebep olan makro ölçekte yapısal bir rejim değişikliğine yol açmıştır. Konuya mikro ölçekte gıda güvenliği boyutuyla bakılırsa, Tablo 1'de özetlenen faktörler nedeniyle; "bitki

fizyolojisi metabolizması, toprak verimliliği, karbon tutumu, mikrobiyal aktivite ve çeşitlilik iklim değişikliğinden negatif etkilenmekle birlikte, bunlar aynı zamanda bitkilerin büyümesi ve verimliliği için sınırlayıcı faktörlerdir. Gıda güvenliği ve güvenliği ile ilgili olarak, tarımda kullanılabilir su mevcudiyeti tarımsal verimi en sınırlayıcı faktörlerden biriyken, tek başına kuraklık stresi, dünyadaki işlenebilir alanların yarıdan fazlasının verimliliğini sınırlamaktadır” (Gıda Güvenliği, 2019: 11).

2.2. İklim Kaynaklı Sistemik Kırılganlık Rejiminin Sonuçları

Tablo 1’de de görüldüğü gibi İKSKR, yalnızca çevresel bozulma üretmez; kurumsal, ekonomik ve siyasal alanlarda aşağıdaki başlıklarda özetlenen etkilere de sebep olur.

2.2.1. Kurumsal Aşınma

Beck’in (1986) risk toplumu yaklaşımına göre modern kurumlar sınır aşan riskler karşısında yönetim güveninde krizi yaşayabilir. Bu da kamu bütçelerini zorlayarak; sosyal politika alanlarını daraltır, devlet kapasitesini zayıflatır ki, bu durum yönetim aşınmasını hızlandırır.

2.2.2. Jeopolitik Gerilim ve Güven Erozyonu

İklim krizi; su kıtlığı ve enerji rekabetini artırarak, stratejik madenler üzerinde jeopolitik gerilim yaratarak Kuzey–Güney ayrımını derinleştirir. Dolayısıyla küresel ilişkilerde zorunlu olan çok taraflılıkta erozyon, iş birlikteliklerinde zayıflama kaçınılmazdır. Uçkun ve Ersoy (2021: 825) çalışmasına göre, jeopolitik riskler de ekonomik büyümeyi, finansal sistemleri ve kurumları etkileyen sistematik olmayan önemli risklerden biridir.

2.2.3. Finansal İstikrarsızlık

İKSKR, başta gerçekleşecek hasar ödemeleriyle sigorta sektörünün zararlarını, kamu borçluluğunu, yatırım ortamını zayıflatarak sistemik finansal kırılganlığı artırır.

2.2.4. Döngüsel Derinleşme

İklim krizinde gittikçe derinleşen çevresel etkiler; birbirinin nedeni veya sonucu olma mekanizmaları aracılığıyla sistemik bir kırılganlığa yol açan negatif döngüler oluşturur. Buradaki döngü; iklim şoklarının kurumsal kapasite zayıflamasına, bunun da kurumsal erozyona dolayısıyla yetersiz iklim eylemine sebep olmasıyla daha şiddetli iklim şokları şeklinde gerçekleşmektedir.

Özetle bu şekildeki geri besleme mekanizması İKSKR’nin kalıcılığını artırır ki; döngüsel derinleşmenin sebep olduğu yıkıcı döngüleri kırmak için doğayı sadece korumak değil, aynı zamanda küresel ölçekte yenileme eylemlerini gerçekleştirecek normatif yeniden yapılanmaya ihtiyaç vardır.

3. KÜRESEL İKLİM REJİMİNİN NORMATİF YENİDEN YAPILANMASINA COP31’İN POTANSİYEL KATKILARI

Önceki bölümlerde tartışıldığı üzere iklim değişikliği, yalnızca çevresel bir sorun değil; ekonomik, finansal ve kurumsal yapıları etkileyen çok katmanlı bir sistemik kırılganlık rejimine yol açmaktadır. Bu rejimde, “iklim değişikliklerine bağlı olarak atmosferin giderek ısınması sonucu, ekstrem hava olaylarının sayı ve etkilerinin artmasıyla; gıda güvenliği, kalkınma ve uluslararası ticaret gibi alanlarda olumsuzluklar yaşanmaktadır” (Bayraç ve Doğan, 2016). İklim değişikliğinin neden olduğu sıcaklık artışı, yağış düzensizlikleri ve CO2 emisyonları tarımsal GSYH’yi negatif yönde etkilemektedir (Dağ ve Aktaş, 2024; Akalın, 2014). Bu olumsuzluklara “uyum stratejileri arasında; sürdürülebilir toprak ve su yönetimi, akıllı tarım uygulamaları ve teknolojik yenilikler yer almaktadır” (İpek, 2022; Kara ve Yereli, 2022). Aynı zamanda küresel ölçekteki Avrupa Birliği’nin iklim değişikliğine uyum politikaları da önem taşımakta (Tuğaç, 2022).

Bu bağlamda, gelecek nesillerin yaşam döngüsü içinde gereksinimlerini karşılayabilmeleri için; doğal kaynakların korunması, erozyonun ve orman yangınlarının önlenmesinde entegre ilaç yönetimi, tarım arazilerinin verimliliğinin artırılması ve gıda güvenliğinin sağlanması sürdürülebilir bir tarım ve yaşam için önemli konulardır (Kayışoğlu ve Türksoy, 2023: 300).

Sürdürülebilir kalkınmanın temelinde çevresel, ekonomik ve sosyal unsurlar başta olmak üzere çok katmanlı bir kalkınma anlayışı yer almaktadır. Bununla birlikte, sürdürülebilir kalkınma amaçları dünyadaki tüm ülkelerin uygulayabileceği sürekli ve gelişen bir kalkınma amacına (Gündoğdu ve Aytekin, 2022: 33); savunma sanayisi gibi stratejik bir konuma odaklanmak zorunda kalmaktadır.

Bu çerçevede oluşturulacak politikaların normatif yeniden yapılanmasında, COP'ların (Conference of the Parties / Taraflar Konferansı) referans alınması gerekmektedir. Çünkü iklim krizinin yönetimi, yalnızca emisyon azaltımı politikalarına indirgenemeyecek, aynı zamanda küresel yönetim mimarisinin normatif ve kurumsal düzeyde yeniden yapılandırılmasını gerektiren bir süreçtir.

3.1. COP'ların İklim Krizinin Yönetişiminde Önemi

Genel bir bakışla ifade etmek gerekirse, yönetişimin etkinliğinin sağlanmasında “bir ülkenin sahip olduğu etkin kurumsal yapı, formel ve informal kurallarıyla fiziksel, beşerî ve entelektüel sermaye oluşumuna katkı sağlamakta, teknik gelişmeye imkân vermekte ve iktisadi gelişimine uygun temel hazırlamaktadır” (Özalp, 2020: 156). Bu temel sayesinde ülkelerin, kamu politikası işlevlerinin hangi kurumlar tarafından yerine getirileceği, aralarındaki entegrasyonun ve yönetimin nasıl sağlanacağı, verimlilik ve hesap verebilirlik gibi ölçülmesi, saydamlığı zor olay veya durumlar kurumsal yapı ve yönetişimin önemini gittikçe artırmaktadır.

Bu bağlamda “doğru araçları harekete geçirebilecek, ulusal koşullara göre uyarlanmış kurumsal düzenlemeler ve yönetişim yapıları gerekmektedir” (BIS, 2011: 5). Zira iklim krizi sadece çevresel bir bozulma değil; ekonomik, politik ve sosyal sistemlerin tamamını etkileyen sistemik bir tehdit olduğu için COP'lar, giderek daha da önemli olmaktadır.

3.2. COP31'in Önemi

Türkiye'nin ev sahipliğinde gerçekleştirilecek COP31'in temel hedefleri Tablo 2'deki model önerisinde özetlenmiştir. Önerinin özetle aşağıda alanlara etki etmesi, karşılaşılabilecek sorunlara çözüm üretmesi hedeflenir.

- Normatif tutarlılık, güven inşası
- Çoklu yönetişim entegrasyonu
- Finansal eşgüdüm
- Etik değerlere, yasalara bağlılık
- Performans karşılaştırılabilirliği
- Küresel eşitsizliğin azaltılabilirliği

Böylece Kalkınma Planı'nda (2023: 221) dikkat çekildiği gibi; “kamu hizmetlerinin katılımcı, kapsayıcı, hesap verebilir, şeffaf, adil, hızlı, kaliteli, vatandaş memnuniyetini esas alan ve sivil toplumu destekleyecek şekilde bütüncül bir anlayışla sunulması, vatandaşların kamu kurumlarına olan güveninin artırılması amacıyla iyi yönetişim ilkeleri ve kamu yönetiminde dürüstlük odaklı anlayışın benimsenmesi” mümkün olacaktır.

Tablo 2'deki temel önerilerin, Kalkınma Planı'nda yer alan amaçların uygulamaya aktarılmasında ve Türkiye'nin ilk iklim Kanunu'nun başarı sağlayabilmesi için; kurumsal yapının kurulması ve aralarındaki yönetişimin sağlanabilmesinde uluslararası standartların da dikkate alınması gerekmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

İklim değişikliği, 18. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'de başlayan sanayi devrimiyle egemen olan doğrusal ekonomi uygulamalarıyla; doğada ciddi bir değişim gerçekleşmesiyle 1950'li yıllardan itibaren etkileri gittikçe artan küresel bir çevre sorunudur.

Tablo 2: Küresel İklim Rejiminin Normatif Yeniden Yapılanmasına COP31 Müdahale Model Önerisi

Kriz Alanı	Ortaya Çıkan Sorun	Model Önerisi	COP31 Müdahale Aracı
Küresel yönetişim parçalanması	Taahhüt/uygulama arasında açık	Kurumsal koordinasyon	Ulusal katkı beyanlarının izlenmesi ve uyum mekanizmalarının güçlendirilmesi

Karbon yoğun üretim rejimi	Emisyon azaltımında yapısal atalet	Küresel karbon fiyatlandırma normu	Karbon fiyatı tabanı ve fosil yakıt sübvansiyonlarının azaltılması
İklim finansmanı yetersizliği	Adaptasyon kapasitesinde eşitsizlik	Küresel iklim finansman reformu	Yeşil finansman mekanizmaları ve uyum fonlarının genişletilmesi
Finansal sistem kırılganlığı	İklim risklerinin eksik fiyatlanması	Makro finansal düzenleme	İklim stres testleri ve sürdürülebilir finans standartları
Küresel eşitsizlik	Kuzey-Güney güven krizi	Adil geçiş normları	Adil enerji dönüşümü ve teknoloji transferi mekanizmaları

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Geleneksel ekonomiye dayalı üretim faaliyetlerinin; doğal üretim faktörlerini bitmeyecek, kirlenmeyecek varsayımıyla kullanılmasıyla yaşanan iklim değişikliklerine çare olarak döngüsel, yeşil ekonomi modeli önem kazanmaya başlamıştır. Bu yeni ekosistem yaklaşımının, yerel ve küresel seviyede uygulanması, iklim değişimine bağlı sorunların çözülmesine veya artmamasına önemli katkı verecektir.

Bu çerçevede makalede; iklim değişikliğinin, küresel yönetim yapılarında kalıcı ve çok katmanlı kırılganlıklar üreten yapısal bir rejime dönüşüme sebep olduğu kabul etmektedir. Bu bağlamda risk toplumu ve çoklu kriz literatürüne ait yaklaşımların, günümüz krizlerini açıklamakta yeterli olmadığı görülmektedir.

Bu yaklaşımlar iklim değişikliğinin; normatif düzen, kurumsal kapasite ve etkin uygulama sağlanabilmesindeki yapısal ve süreklilik arz eden etkilerini bütüncül biçimde analiz etmekte yetersiz kalmaktadır.

Bu çalışma, iklim kaynaklı sistemik kırılganlık rejiminin nedenlerini üç temel boyut üzerinden incelemiştir.

- Normatif kırılganlık; adalet, sorumluluk ve yük paylaşımında güven erozyonu.
- Kurumsal kapasite kırılganlığı; küresel yönetim yapılarındaki koordinasyon eksikliğine bağlı yetki çakışmaları.
- Bunlara bağlı olarak uluslararası taahhütler ile ulusal uygulamalar arasında artan uyumsuzluk.

Bu uyumsuzluklar; karşılıklı geri besleme, birbirinin nedeni veya sonucu olma mekanizmaları aracılığıyla sistemik bir kırılganlığa sebep olmaktadır. Makale, iklim değişikliğinin artık geçici krizler silsilesi değil, küresel siyasal ve ekonomik yapıyı aşındıran yapısal bir kırılganlık rejimi oluşturduğunu ileri sürmektedir. Bu kapsamda, kriz yönetimi yaklaşımının ötesine geçilerek kırılganlık dönüşümü perspektifinin benimsenmesi gerektiği savunulmaktadır. Normatif bağlayıcılığın güçlendirilmesi, kurumsal entegrasyonun artırılması ve hesap verebilir uygulama süreçlerinin tesis edilmesi, kırılganlık rejiminden dayanıklılık odaklı bir yönetim modeline geçilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akalın, M. (2014). İklim Değişikliğinin Tarım Üzerindeki Etkileri: Bu Etkileri Gidermeye Yönelik Uyum ve Azaltım Stratejileri. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(2), 351-377.
- Al, B. (2025). Çoklu Kriz Çağında Örgütsel Dayanıklılık: Yapay Zekâ Temelli Model Önerisi. Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2), 707-733.
- Alter, K. J., & Meunier, S. (2009). The politics of international regime complexity. Perspectives on Politics, 7(1), 13–24.
- Aydoğdu, G. (2020). İklim Değişikliği ve Tarımsal Uygulamalar Etkileşimi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi, 1(1), 43-61.
- Bayraç, H. N. & Doğan, E. (2016). Türkiye’de İklim Değişikliğinin Tarım Sektörü Üzerine Etkileri. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 11(1), 23-48.
- Beck, U. (1986). Risk society: towards a new modernity. Sage Publications.
- BIS (2011), “Macprudential Policy Tools and Frameworks Progress Report to G20”, <https://www.bis.org/publ/othp17.pdf>, (Erişim: 14.03.2026).
- Çevik, V. A. (2024). From Decoupling to De-Risking: A New Era in Trade Between the West and China. Fiscaeconomia, 8(1), 277-303. Doi: 10.25295/fsecon.1381106
- Dağ K. & Aktaş, E. (2024). İklim Değişikliğinin Türkiye Tarımına Etkileri. Tarım Ekonomisi Dergisi, 30(2), 173-181.
- Gıda Güvenliği (2019). Gıda Güvenliği ve Güvencesi Grubu Çalışma Belgesi. <https://cdn.nys.tarimorman.gov.tr/api/File/GetGaleriFile/330/DosyaGaleri/956/6%20G%C4%B1da%20G%C3%BCvenli%C4%9Fi%20ve%20G%C3%BCvencesi%20Grubu%20C3%87al%C4%B1C5%9Fma%20Belgesi.pdf>, (Erişim: 09.03.2026).
- Giddens, A. (2009). The Politics of Climate Change. Cambridge: Polity Press.
- Gündoğdu, H. G., & AYTEKİN, A. (2022). İklim Değişikliği, Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Bağlamında Çok Kriterli Bir Değerlendirme. İnsan ve İnsan, 9(33), 33-52. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.1104121>
- Haldane, A. G., & May, R. M. (2011). Systemic risk in banking ecosystems. Nature, 469, 351–355.

- İklim Kanunu (2025). İklim Kanunu No. 7552, Kabul Tarihi: 2/7/2025, <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D28/Y3/KanunMetni/c72efad5-63d6-4276-9998-58212adcf8b9.htm>, (Erişim: 15.03.2026).
- İpek, E. (2022). Agricultural Sector in the Fight Against Climate Change: Smart Agricultural Practices for Sustainable Agricultural Economy. *Adam Academy Journal of Social Sciences*, 12(1), 225-242.
- Kalkınma Planı (2026). "On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)", Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf, (Erişim: 15.03.2026).
- Kara, K.Ö. & Yereli, A.B. (2022). İklim Değişikliğinin Yönetimi ve Tarım Sektörü. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(1), 361-379.
- Kayıoğlu, Ç. & Türksoy, S. (2023), Tarımda Sürdürülebilirlik ve Gıda Güvenliği. *Bursa Uludağ Üniv. Ziraat Fak. Derg.*, 37(1), 289-303. <https://doi.org/10.20479/bursauludagziraat.1142135>
- Keohane, R. O., & Victor, D. G. (2011). The regime complex for climate change. *Perspectives on Politics*, 9(1), 7–23.
- Özalp, H. (2020), Kurumsal İktisat, Teknoloji ve Ekonomik Performans, Ankara: Efil Yayınevi.
- Tooze, A. (2022a). Welcome to the world of the polycrisis. *Financial Times*
- Tooze, A. (2022b). Welcome to the World of the Polycrisis. <https://www.ft.com/content/498398e7-11b1-494b-9cd3-6d669dc3de33>
- Tuğaç, Ç. (2022). Avrupa Birliği'nin İklim Değişikliğine Uyum Politikalarının Gelişimi ve Güncel Uyum Politikalarının Türkiye İçin Önemi. *Kent Akademisi*, 15(3), 958-982.
- Uçkun, N., & Ersoy, B. (2021). Jeopolitik Risklerin ve Ekonomik Büyümenin Hayat Sigortacılığına Etkisi: Türkiye İçin Bir ARDL Sınır Testi Yaklaşımı. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 824-844. <https://doi.org/10.30784/epfad.984733>
- Unruh, G.C. (2002) Escaping Carbon Lock-In. *Energy Policy*, 30, 317-325. [http://dx.doi.org/10.1016/S0301-4215\(01\)00098-2](http://dx.doi.org/10.1016/S0301-4215(01)00098-2)